

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВОЛИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ**

Кафедра фінансів

На правах рукопису

ЧИЖ ЮЛІЯ МИКОЛАЇВНА

**ФІНАНСОВІ АСПЕКТИ «ЗЕЛЕНОГО» ВІДНОВЛЕННЯ
УКРАЇНИ З УРАХУВАННЯМ ВИМОГ ЄС**

Спеціальність: 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»

Освітньо-професійна програма «Фінанси і кредит»

Робота на здобуття освітнього ступеня «Магістр»

Науковий керівник:
КАРЛІН МИКОЛА ІВАНОВИЧ,
доктор економічних наук, професор

РЕКОМЕНДОВАНО ДО ЗАХИСТУ

Протокол № 4
засідання кафедри фінансів
від 14.11.2025 р.

Завідувач кафедри
_____ проф. Стащук О. В.

ЛУЦЬК – 2025

АНОТАЦІЯ

У кваліфікаційній роботі досліджено теоретико-методичні засади та практичні аспекти «зеленого» відновлення економіки України в умовах післявоєнної відбудови. Обґрунтовано сутність та принципи зеленого відновлення, розкрито роль зелених фінансів як ключового інструмента його забезпечення. Проаналізовано основні джерела та інструменти зеленого фінансування, зокрема зелене кредитування, зелені облігації, екологічне оподаткування та державні програми підтримки.

У роботі здійснено оцінку сучасного стану розвитку зеленого фінансування в Україні, зокрема проаналізовано динаміку зеленого кредитування та ефективність фінансування екологічних проєктів. Окрему увагу приділено аналізу результативності програм стимулювання зеленого переходу та ролі екологічного податку як джерела формування фінансових ресурсів для сталого розвитку.

Визначено основні проблеми та ризики впровадження зелених фінансових інструментів в Україні, обґрунтовано напрями їх удосконалення з урахуванням євроінтеграційних вимог. Практична цінність роботи полягає у можливості використання отриманих результатів органами державної влади, фінансовими установами та органами місцевого самоврядування під час планування та реалізації проєктів екологічно орієнтованого відновлення.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у:

- систематизації наукових підходів до трактування сутності поняття «зелені фінанси» та формулюванні авторського підходу до їх розуміння в контексті їх ролі сталого розвитку держави.

- виокремлення змістовних характеристик зелених фінансів, до яких, на відміну від існуючих, запропоновано зараховувати такі: екологічна спрямованість, цільове використання коштів, регуляторна відповідність, інструментальна різноманітність, інституційна підтримка, довгостроковий

характер, прозорість і звітність.

Практичне значення проведеного дослідження полягає в тому, що отримані результати можуть слугувати реальним інструментом для державних органів, фінансових установ, органів місцевого самоврядування та підприємств під час розроблення рішень, підготовки фінансових моделей та впровадження проєктів, спрямованих на забезпечення екологічно орієнтованого відновлення та сталого розвитку територій. Сформовані в роботі підходи до оцінки ефективності інструментів зеленого фінансування можуть бути використані державними банками та комерційними фінансовими інституціями для вдосконалення власних програм зеленого кредитування, оптимізації структури кредитних портфелів і розширення підтримки проєктів у сфері енергоефективності та відновлюваної енергетики.

Ключові слова: зелене відновлення, зелені фінанси, сталий розвиток, зелене кредитування, зелені облігації, екологічне оподаткування, енергоефективність.

ABSTRACT

The qualification paper explores the theoretical and methodological foundations as well as practical aspects of the green recovery of Ukraine's economy in the context of post-war reconstruction. The essence and principles of green recovery are substantiated, and the role of green finance as the key instrument of its implementation is revealed. The main sources and instruments of green financing are analyzed, including green lending, green bonds, environmental taxation, and state support programs.

The current state of green finance development in Ukraine is assessed, with a particular focus on the dynamics of green lending and the effectiveness of financing environmental projects. Special attention is paid to evaluating the efficiency of

programs aimed at stimulating the green transition and the role of environmental taxation as a source of funding for sustainable development.

The main problems and risks of implementing green financial instruments in Ukraine are identified, and the directions for their improvement are substantiated in accordance with European integration requirements. The practical significance of the study lies in the possibility of applying its results by public authorities, financial institutions, and local governments in the planning and implementation of environmentally oriented recovery projects.

The scientific novelty of the obtained results consists in:

- systematization of scientific approaches to interpreting the essence of the concept of “green finance” and formulation of the author’s approach to their understanding in the context of their role in the sustainable development of the state;
- identification of the substantive characteristics of green finance, which, unlike existing approaches, are proposed to include the following: environmental orientation, targeted use of funds, regulatory compliance, instrumental diversity, institutional support, long-term nature, transparency and reporting.

The practical significance of the study lies in the fact that the obtained results may serve as a real tool for public authorities, financial institutions, local self-government bodies and enterprises in the development of decisions, preparation of financial models and implementation of projects aimed at ensuring environmentally oriented recovery and sustainable territorial development. The approaches to assessing the effectiveness of green financing instruments formed in the paper can be used by state-owned and commercial financial institutions to improve their own green lending programs, optimize the structure of credit portfolios and expand support for projects in the field of energy efficiency and renewable energy.

Keywords: green recovery, green finance, sustainable development, green lending, green bonds, environmental taxation, energy efficiency.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЗЕЛЕНОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ	7
1.1. Теоретичні основи зеленого відновлення.....	7
1.2. Зелені фінанси як основний інструмент для зеленого відновлення України.....	12
1.3. Джерела та інструменти здійснення зеленого відновлення.....	14
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ІНСТРУМЕНТІВ «ЗЕЛЕНОГО» ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ	18
2.1. Аналіз сучасного стану зеленого фінансування в Україні.....	18
2.2. Оцінка ефективності програм стимулювання зеленого переходу.....	26
2.3. Аналіз екологічного оподаткування як джерела зеленого фінансування.....	29
РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ ЗДІЙСНЕННЯ ЗЕЛЕНОГО ВІДНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ЗЕЛЕНОГО ФІНАНСУВАННЯ, ЯК ЙОГО ІНСТРУМЕНТА ТА НАПРЯМИ ЙОГО ВДОСКОНАЛЕННЯ.....	35
3.1. Недоліки та ризики застосування зелених фінансів.....	35
3.2. Напрямки покращення використання зелених фінансових інструментів.....	38
ВИСНОВКИ.....	41
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	44
ДОДАТКИ.....	52

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. В теперішній час, коли війна спричинила значні руйнування інфраструктури та нанесла багато шкоди довкіллю, як ніколи актуальне питання її відновлення з врахуванням екологічних аспектів. Світовий клімат змінюється зі стрімкими темпами, а разом з тим і наслідки, які приносять воєнні дії на території нашої держави, сильно впливають на екологічну безпеку не лише України, а загалом планети. Україна є кандидатом в члени ЄС тому повинна інтегруватися в глобальні екологічні ініціативи та відповідати міжнародним стандартам.

Виходячи з вище сказаного, сьогодні як ніколи існує потреба в інвестиціях у відновлювальні джерела енергії, енергоефективні технології, екологічно чистий транспорт та інші інноваційні екологічні проекти, для реалізації яких необхідна значна фінансова підтримка. Проблема пошуку оптимального та ефективного методу фінансового забезпечення зеленого відновлення постає перед нашою державою .

Актуальність та зростаюча роль зеленого відновлення та зелених фінансів підтверджена великою кількістю наукових праць вітчизняних та міжнародних дослідників. Так, вивченням даної проблематики займалися такі вітчизняні та зарубіжні науковці, як Бояр А. [58], Булавинець В. [3], Варченко О. [5], Дубко А. [10], Драган О. [5], Зюзіна А. [23], Карлін М. [25], Матвійчук Н. [34], Лінденберг Н. [56], Озілі П. [57], Петренко О. [23], Проць Н. [28], Ткаченко К. [5], Хомутенко Л. [44] та інші. Водночас, невирішеними аспектами лишається наукова інтерпретація зелених фінансів, їх змістовні характеристики, а також розробка напрямів підвищення ефективності сучасних фінансових інструментів зеленого інвестування.

Мета і завдання кваліфікаційної роботи. Метою роботи є обґрунтування теоретико-методичних положень зеленого відновлення, зелених фінансів як інструмента його забезпечення та розробка практичних пропозицій із підвищення ефективності використання зелених фінансових інструментів.

Досягнення поставленої мети передбачає вирішення таких завдань:

- розкрити сутність, основні принципи зеленого відновлення;
- систематизувати напрями державного регулювання у сфері зеленого фінансування;
- описати основні джерела та інструменти зеленого фінансування як елемента фінансування відновлення;
- оцінити сучасний стан розвитку зелених фінансів в Україні;
- дослідити діяльність банків у фінансуванні «зеленого» відновлення;
- провести аналіз ефективності екологічного податку, як одного з інструментів зеленого фінансування;
- ідентифікувати основні бар'єри на шляху впровадження ринку інструментів зелених інвестицій в Україні;
- розробити рекомендації для впровадження та вдосконалення фінансових інструментів зеленого інвестування в Україні.

Об'єкт дослідження: фінансові механізми та інструменти, які забезпечують впровадження політики "зеленого" відновлення економіки України, зокрема у контексті виконання екологічних та кліматичних вимог Європейського Союзу.

Предмет дослідження: економічні, правові та організаційні аспекти фінансування "зеленого" відновлення України, джерела фінансування, моделі інвестування, механізми розподілу коштів та взаємодію з міжнародними партнерами відповідно до стандартів ЄС.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети у роботі використано комплекс загальнонаукових та спеціальних методів дослідження, зокрема:

- 1) аналізу та синтезу, наукового узагальнення – для розгляду сутності зеленого відновлення та зелених фінансів, їх основних характеристик і принципів функціонування;

2) статистичний та аналітичний – для збору та обробки даних про сучасний стан зеленого фінансування в Україні, дослідження динаміки інвестицій у сферу екологічних проєктів та рівня впровадження фінансових інструментів;

3) табличний та графічний – для наочного представлення результатів дослідження.

Інформаційно-фактологічною базою дослідження є законодавчо-нормативна база України, статистична інформація, нормативні та звітні документи міжнародних організацій, результати наукових досліджень у сфері зелених фінансів та сталого розвитку в Україні та Європейському Союзі.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у:

- систематизації наукових підходів до трактування сутності поняття «зелені фінанси» та формулюванні авторського підходу до їх розуміння в контексті їх ролі сталого розвитку держави.

- виокремлення змістовних характеристик зелених фінансів, до яких, на відміну від існуючих, запропоновано зараховувати такі: екологічна спрямованість, цільове використання коштів, регуляторна відповідність, інструментальна різноманітність, інституційна підтримка, довгостроковий характер, прозорість і звітність.

Практичне значення проведеного дослідження полягає в тому, що отримані результати можуть слугувати реальним інструментом для державних органів, фінансових установ, органів місцевого самоврядування та підприємств під час розроблення рішень, підготовки фінансових моделей та впровадження проєктів, спрямованих на забезпечення екологічно орієнтованого відновлення та сталого розвитку територій. Сформовані в роботі підходи до оцінки ефективності інструментів зеленого фінансування можуть бути використані державними банками та комерційними фінансовими інституціями для вдосконалення власних програм зеленого кредитування, оптимізації структури кредитних портфелів і розширення підтримки проєктів у сфері енергоефективності та відновлюваної енергетики.

Апробація результатів дослідження. Основні результати дослідження

викладені у наукових публікаціях:

1. Стащук О., Чиж Ю. Зелені фінанси: сутність, інструменти інвестування та роль у сталому розвитку. Цифрова економіка та економічна безпека. 2025. Вип. 1 (16). С. 132-136.

2. Карлін М. І., Чиж Ю. М. Зелене відновлення: нові виклики для України. Молода наука Волині: пріоритети та перспективи досліджень: матеріали ХІХ міжнар. наук.-практ. конф. студентів, аспірантів та молодих вчених 13–14 травня 2025 року. Луцьк : Вежа-Друк, 2025. С. 209 – 211

3. Чиж Ю. Зелені фінанси: виклики та перспективи розвитку. Фінанси, банківська справа та страхування в епоху цифровізації : управлінські виклики та перспективи : збірн. матеріалів І Міжнар. наук.-практ. конф. молод. учених, студ. та аспір. м. Луцьк, 12 черв. 2025 р. с. 81 – 83

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФІНАНСУВАННЯ «ЗЕЛЕНОГО» ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ

1.1. Теоретичні основи «зеленого» відновлення України

Сучасний світ приділяє дедалі більше уваги проблемам охорони навколишнього середовища. Багато країн активно переходять до моделі «зеленої» економіки, яка передбачає зменшення забруднення, ефективне використання природних ресурсів, впровадження екологічно безпечних технологій, ефективного використання ресурсів та розвиток екологічно чистих технологій. Одним із ключових механізмів для реалізації цих змін є зелені фінанси, які забезпечують фінансову підтримку екологічних ініціатив.

Унаслідок збройної агресії значна частина інфраструктури України зазнала серйозних руйнувань, що створює потребу у масштабному відновленні. Проте сучасні підходи до післявоєнної реконструкції мають ґрунтуватися не лише на відтворенні втрачених об'єктів, а й на впровадженні принципів екологічної сталості. Відбудова країни повинна здійснюватися з урахуванням екологічних стандартів, енергоефективності та раціонального використання природних ресурсів. Це дозволить не лише мінімізувати негативний вплив на довкілля, а й сприятиме формуванню «зеленої» економіки та підвищенню стійкості інфраструктури до майбутніх викликів.

Оновлення та відбудова країни повинна базуватися на таких принципах:

- Демократія участі та принцип «відбудувати краще і зеленіше»;
- Прозорість і громадська участь – відкритість у розробці планів і стратегій відбудови, залучення громадян до планування та контролю за реалізацією цих відновлюваних заходів;
- Об'єднання зусиль – співпраця між державними, міжнародними та громадськими організаціями для досягнення спільних цілей; використання

досвіду згуртованості суспільства під час війни як основи для повоєнного відновлення;

- Дотримання екологічних та кліматичних стандартів ЄС ;
- Урахування потреб громадян – адаптація планів відновлення до інтересів місцевих громад, які виступають як основні бенефіціари та виконавці проєктів;
- Цифровізація процесів - розширення використання цифрових інструментів для забезпечення прозорості та доступності як національних, так і міжнародних програм відновлення[1, С.7].

Однією з основних проблем реалізації «зелених» проєктів у процесі відбудови України є потреба у значних фінансових ресурсах. Це зумовлено масштабністю завдань, що охоплюють відновлення інфраструктури, впровадження екологічно чистих технологій, модернізацію енергетичної системи та заходи з адаптації до кліматичних змін. Оскільки такі ініціативи вимагають інноваційних підходів і застосування сучасних технологій, їх реалізація потребує значних інвестицій, які складно забезпечити лише за рахунок державного бюджету. Наразі основні бюджетні кошти спрямовуються на оборону, тому фінансування «зелених» проєктів можливе лише за умови активного залучення міжнародних донорів, партнерів та приватного капіталу.

Розвитку зелених фінансів та пришвидшення переходу на зелену економіку допоможе розроблений Європейським Союзом – Європейський зелений курс. Ця ініціатива передбачає масштабні реформи в різних секторах економіки, щоб досягти цілі до 2050 р. – перетворення Європи на кліматично нейтральний материк. Україна ж приєдналася до цієї програми у 2020 році.

Основні напрями Європейського зеленого курсу охоплюють різні сфери, зокрема розвиток чистої енергетики, забезпечення енергоефективного будівництва та реконструкцій, скорочення рівня забруднення довкілля, реформування аграрного сектору відповідно до принципів стратегії «Від лану до столу» [12].

Крім фінансової підтримки, ефективність зелених проєктів залежить від стабільної політики та дієвого законодавчого регулювання. Інвестори потребують гарантій, що вкладені кошти будуть захищені та принесуть прогнозований дохід. Державне регулювання зеленого фінансування є багаторівневим процесом, що поєднує національні та міжнародні інституції з метою забезпечення фінансової підтримки екологічно сталого розвитку. Воно здійснюється комплексом інституцій, кожна з яких виконує специфічні функції, спрямовані на формування сталого фінансового середовища. Центральне місце у цій системі займають урядові органи, зокрема Міністерство фінансів та Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів, які розробляють нормативно-правову базу, встановлюють екологічні критерії фінансування та забезпечують моніторинг їх дотримання.

Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку є ключовим регулятором фінансового ринку України, зокрема контролює емісію та обіг зелених облігацій. Вона розробляє нормативно-правову базу для випуску екологічно орієнтованих фінансових інструментів та забезпечує їх відповідність міжнародним стандартам сталого фінансування.

Національний банк України є основним регулятором банківської системи та активно впроваджує принципи сталого фінансування. Він розробляє рекомендації для банків щодо інтеграції екологічних, соціальних і управлінських факторів у процес кредитування та оцінки ризиків. НБУ регулює діяльність банків у здійсненні зеленого кредитування, здійснює моніторинг банківських продуктів, спрямованих на фінансування екологічно чистих проєктів і розробляє механізми їх стимулювання.

Фонд енергоефективності України надає фінансову та технічну підтримку проєктам у сфері енергоефективності. Його діяльність спрямована на модернізацію житлового сектору, зменшення викидів парникових газів та підвищення ефективності використання енергоресурсів. Фонд реалізує державні та міжнародні програми підтримки енергоефективних заходів, забезпечуючи доступність фінансування для домогосподарств і підприємств.

В Україні наразі відсутній спеціалізований нормативно-правовий акт, який регулює сферу зеленого фінансування. Натомість це питання врегульовується через окремі закони, постанови уряду та нормативні акти регуляторів. Така фрагментарність законодавчого регулювання створює виклики для розвитку ринку зелених фінансів, зокрема через відсутність чітких критеріїв екологічної стійкості проєктів, єдиної системи сертифікації та ефективного механізму контролю за використанням залучених коштів.

Одним із важливих законодавчих документів, що стосується зеленого фінансування є Закон України № 3480-IV «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки», який створює правове підґрунтя для емісії зелених облігацій. Відповідно до цього акту, визначається зміст зелених облігацій як окремого підвиду цінних паперів, встановлюються емітенти, принципи розкриття інформації, звітності та використання надходжень грошових коштів, залучених від інвесторів [13]. Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку у 2021 році затвердила Рекомендації щодо реалізації або фінансування проєктів екологічного спрямування, шляхом емісії зелених облігацій [37]. Проте, такі документи регулюють лише один із інструментів зеленого фінансування, залишаючи поза увагою інші механізми. Крім того, в Україні функціонує Закон «Про альтернативні джерела енергії», який стимулює інвесторів до фінансування проєктів у сфері відновлюваної енергетики, надаючи їм податкові чи митні преференції [14].

На рівні державної політики розвиток зеленого фінансування закріплено в таких документах, як: Національна економічна стратегія до 2030 року, Енергетична стратегія до 2035 року, Державна стратегія екологічної політики та інших документах. Проте, ці документи не містять конкретних механізмів реалізації та мають рекомендаційний характер. Україна також поступово адаптує своє законодавство до міжнародних стандартів, оскільки нині набула статусу кандидата в члени ЄС.

Для розвитку зелених фінансів, що сприятимуть відновленню, уряд розробляє систему стимулів, що сприяють залученню інвестицій у стійкі та

екологічно орієнтовані проєкти. Одним із ключових інструментів є податкові пільги, які знижують податкове навантаження на підприємства, що впроваджують екологічно чисті технології або реалізують проєкти декарбонізації економіки. Додатково запроваджуються субсидії та грантові програми, що надають фінансову підтримку компаніям та стартапам, які працюють у сфері відновлюваної енергетики, енергоефективності чи циркулярної економіки. Також уряд активно розвиває механізми пільгового кредитування та гарантійних програм через державні банки та міжнародні фінансові установи, що знижує ризики для інвесторів та сприяє масштабуванню екологічних ініціатив. Крім того, одним із важливих стимулів є розробка регуляторних вимог щодо екологічної відповідності, які спонукають фінансові установи враховувати принципи сталого розвитку у своїй діяльності. Комплекс цих заходів спрямований на створення сприятливого фінансового середовища, що підтримує екологічні інновації та стимулює сталий економічний розвиток.

Прикладом державного стимулювання є програма «Енергонезалежність фізичних осіб – власників домогосподарств», що стимулює домогосподарства до переходу на виробництво електроенергії з альтернативних джерел, з метою зменшення залежності від традиційних енергоресурсів та сприяння сталому розвитку.

Домогосподарства, що встановлюють гібридні системи електропостачання, отримують можливість самостійно виробляти електроенергію, що дозволяє значно скоротити витрати на оплату комунальних послуг, а в окремих випадках — навіть продавати надлишки енергії в мережу. Уряд забезпечує компенсацію частини витрат на обслуговування кредитів, які громадяни беруть для придбання та встановлення відповідного обладнання. Це знижує фінансове навантаження на власників домогосподарств, заохочуючи їх до переходу на енергонезалежні технології. Громадяни можуть звернутися до уповноважених банківських установ для отримання "зеленого" кредиту на встановлення енергетичного обладнання, а держава надасть часткову або повну компенсацію процентної ставки або суми доходу[38].

1.2. Зелені фінанси як основний інструмент для зеленого відновлення України

Основним інструментом забезпечення «зеленого» відновлення України є зелені фінанси. Вони відіграють ключову роль у фінансуванні проєктів, спрямованих на екологічно безпечну модернізацію економіки та інфраструктури. Завдяки зеленим фінансам стає можливим впровадження технологій, що зменшують негативний вплив на довкілля, розвиток відновлюваної енергетики, енергоефективного будівництва, екологічного транспорту та систем раціонального використання природних ресурсів. Такий підхід сприяє формуванню стійкої економіки, яка поєднує економічне зростання з охороною навколишнього середовища.

Аналіз наукової літератури показує, що серед дослідників немає єдиної думки щодо визначення сутності поняття «зелені фінанси», що породжує дискусії як у наукових колах, так і серед практиків. Це пов'язано з багатовимірністю зелених фінансів, оскільки він охоплює економічні, фінансові, екологічні та нормативно-правові аспекти, що ускладнює його чітке формулювання.

У науковій та практичній літературі немає єдиного тлумачення цього поняття, оскільки він охоплює широкий спектр аспектів, включаючи економічний, фінансовий, екологічний та нормативно-правовий. Трактуювання сутності поняття «зелені фінанси» детальніше розглянуто в додатку А, де представлені різні підходи до його визначення як вітчизняними, так і зарубіжними науковцями. Зокрема, науковці розглядають зелені фінанси з таких аспектів: 1) з точки зору їхньої ролі у фінансуванні проєктів із низьким рівнем викидів, 2) як інструмент механізму підтримки сталого розвитку; 3) в контексті регулювання екологічних інвестицій.

Узагальнюючи існуючі наукові підходи, вважаємо, що зелені фінанси можна визначити як систему фінансових відносин, механізмів та інструментів, що гарантують акумулювання, розподіл та ефективне використання фінансових

ресурсів, спрямованих на забезпечення сталого розвитку в контексті зменшення впливу негативних чинників на навколишнє середовище. Разом з тим, критичний аналіз наукової літератури у сфері зеленого інвестування задля досягнення цілей сталого розвитку дозволив нам сформулювати основні змістовні характеристики зелених фінансів. До них ми віднесли такі(рис. 1):

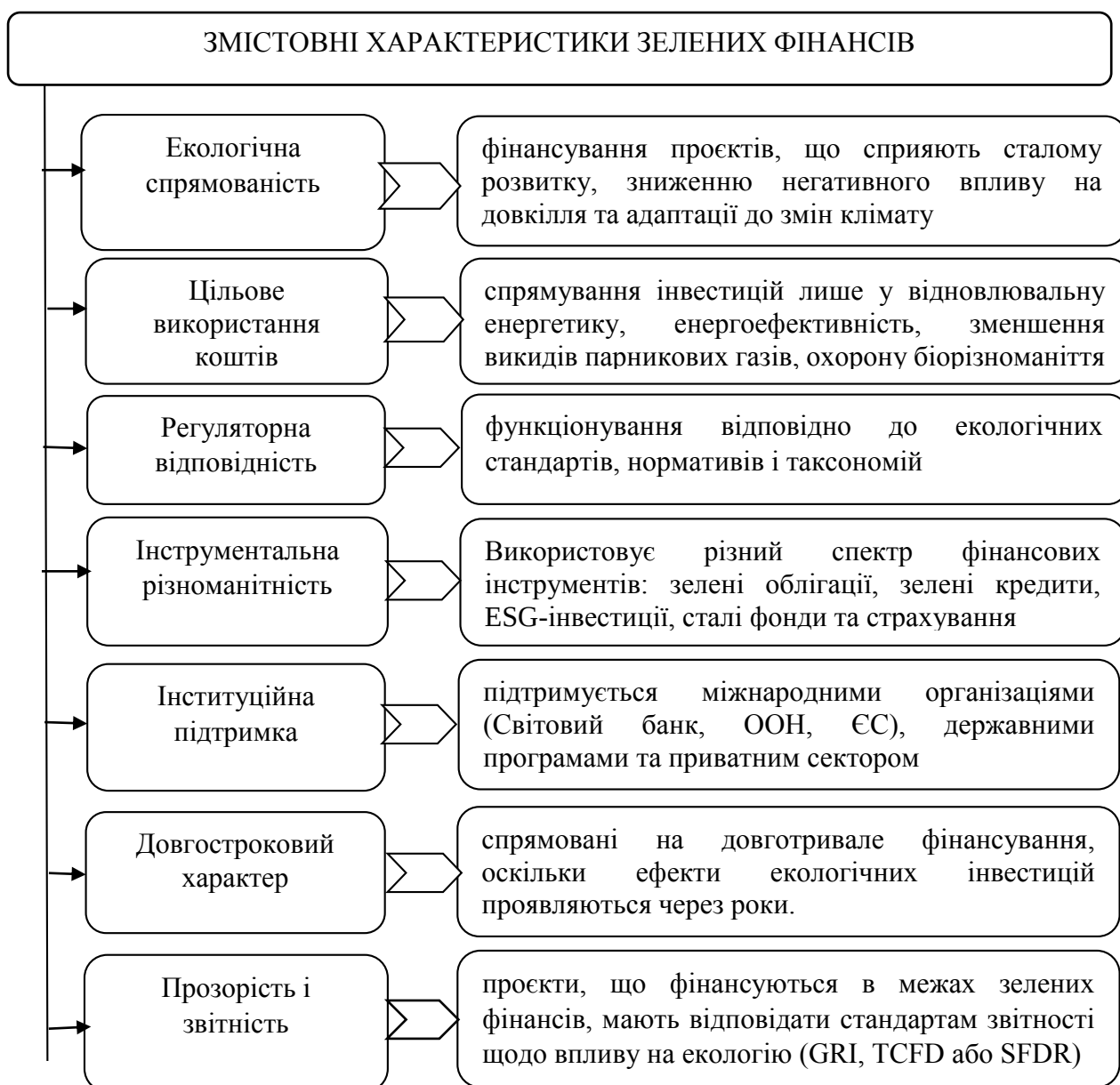

Рис. 1. Змістовні характеристики зелених фінансів.

**примітка: розроблено автором.*

Концепція зелених фінансів ґрунтується на низці ключових принципів, які визначають їхню роль у фінансовій системі та забезпечують ефективну

підтримку екологічно сталого розвитку.

- екологічне спрямування – фінансові ресурси спрямовують на підтримку проєктів лише тих, що зменшують негативний вплив на довкілля;
- довгострокова ефективність – інструменти орієнтовані на сталі довгострокові результати
- інноваційність – впровадження сучасних фінансових механізмів, які сприятимуть залученню фінансового капіталу в екологічно безпечні технології;
- системний підхід – передбачає впровадження комплексу заходів та інструментів, котрі будуть доповнювати один одного;
- співпраця у тріаді «державна – бізнес – банки» – передбачає, що ефективне залучення різноманітних зелених фінансових інструментів неможливе без співпраці всіх цих суб'єктів;
- міжнародна підтримка – активна участь урядів та міжнародних фінансових організацій у розвитку ринку зелених фінансів [5, 56 – 57].

Дотримання зазначених принципів сприятиме гармонійному поєднанню економічного розвитку, соціального добробуту та охорони довкілля.

1.3. Джерела та інструменти здійснення зеленого відновлення

Фінансування зелених ініціатив потребує залучення значних фінансових ресурсів через масштабність екологічних викликів та необхідність технологічних інновацій. Розвиток відновлювальної енергетики, екологічно чистого транспорту, модернізація підприємств для зниження викидів – усе це вимагає мільярдних інвестицій. Державні бюджети зазвичай не можуть повністю профінансувати такі витрати, тому важливо акумулювати фінансові ресурси з альтернативних джерел. Комплексне використання фінансових інструментів дозволить ефективно реалізувати перехід України на виробництво, безпечне для навколишнього середовища.

Разом з розвитком технологій, перелік фінансових інструментів підтримки зелених ініціатив постійно розширюється та вдосконалюється, щоб забезпечити ефективне залучення капіталу. У таблиці 1.2 систематизовано основні фінансові інструменти, що використовуються у зеленому фінансуванні:

Таблиця 1.2

Фінансові інструменти зеленого фінансування

Інструмент	Визначення
Зелені кредити	Банки пропонують кредити, спрямовані на фінансування розвитку відновлюваних джерел енергії, модернізації виробництва, що знижує викиди CO ₂ , чи реалізації проєктів у сфері енергоефективності.
Зелені облігації (“green bond”)	Один із найпоширеніших інструментів фінансування екологічних ініціатив. Емітенти по всьому світу випускають ці цінні папери для залучення коштів на реалізацію стійких проєктів, а інвестори отримують дохід після погашення облігацій.
Зелені інвестиційні фонди	Такі фонди акумулюють фінансові ресурси та спрямовують їх на підтримку екологічно орієнтованих проєктів. Прикладом може слугувати Український Фонд енергоефективності, у який спрямовує кошти не лише уряд України, а й ЄС та Німеччини.
Зелені податкові стимули	Використання податкових стимулів для компаній, що інвестують у відновлювальну енергетику та використовують екологічно чисті джерела енергії.
Спеціалізовані страхові продукти	Забезпечують фінансування ризиків, пов’язаних із змінами клімату, екологічними катастрофами.
Соціальні облігації	Забезпечують фінансування зелених проєктів у закладах освіти, охорони здоров’я, у сфері житлового будівництва
Зелений лізинг	Фінансування в об’єкти, мають відповідати критеріям енергоефективності, зменшення викидів CO ₂

Джерело: сформовано автором на основі [47; 48]

Найбільш поширеним фінансовим інструментом є зелені облігації. Їх відмінність від звичайних полягає в тому, що залучені ресурси спрямовуються виключно на екологічні проєкти. Популярність зелених облігацій стрімко зростає, оскільки інвестори, особливо іноземні, все більше зосереджуються на принципах ESG (екологічне, соціальне та корпоративне управління).

Українські банки дедалі активніше підтримують екологічні ініціативи, пропонуючи спеціальні кредитні програми для фінансування сталих проєктів. Зокрема, державні банки активно видають кредити для зниження

енергонезалежності як населення, так і бізнесу. До них відносяться програми фінансування купівлі відновлювальних джерел енергії, енергоефективного обладнання, а також так звані «теплі кредити», котрі забезпечать модернізацію житлових будівель.

Окрім цього, Укрексімбанк співпрацює з міжнародними фінансовими організаціями, такими як Європейський банк реконструкції та розвитку, Світовий банк та ін., залучаючи інвестиції для реалізації масштабних зелених проєктів. Одним із важливих проєктів у цьому напрямку стало залучення 4-річного синдикованого кредиту від ЄБРР у сумі до 80 мільйонів євро. Отримані кошти спрямовуються на приватні інвестиції у відновлювану енергетику, що включає фінансування сонячних, вітрових та біоенергетичних проєктів, а також на підвищення енергоефективності підприємств. Особлива увага приділяється відповідності цих проєктів найкращим міжнародним стандартам у сферах виробництва електроенергії, зменшення викидів вуглецю, покращення екологічної ситуації та скорочення рівня забруднення повітря.

Ще один відносно новий інноваційний фінансовий інструмент – зелений лізинг. Він працює за тим самим принципом, що і традиційний лізинг, проте його головна відмінність у тому, що фінансовані об'єкти мають відповідати критеріям енергоефективності, зменшення викидів CO₂ або використання відновлювальних джерел енергії. У світі зелений лізинг активно використовується для фінансування купівлі електроавтомобілів, енергоефективного будівництва, модернізації виробничих потужностей та інших екологічних ініціатив. Такий продукт був запропонований у Китаї у 2020 році, як спосіб фінансування екологічно чистого транспорту [8, 130]. В Україні такий інструмент не набув поширення, однак його впровадження могло б значно прискорити перехід до зеленої економіки. Наприклад, завдяки зеленому лізингу підприємства могли б оновлювати свій транспортний парк або впроваджувати енергоефективні технології у виробництві на електромобілі без значних початкових витрат.

В провідних країнах світу грошові кошти, акумульовані за допомогою

екологічних податків, спрямовуються на заходи збереження довкілля та боротьбу із змінною клімату. Екологічне оподаткування повинне відігравати подвійну роль у зменшенні негативного впливу на довкілля. По-перше, воно створює економічні стимули для підприємств переходити на екологічно чисті технології та виробництво. Оскільки ці податки сплачують переважно компанії, що забруднюють навколишнє середовище. По-друге, ці надходження повинні спрямовуватися на фінансування екологічних проєктів. Це можуть бути заходи з охорони навколишнього середовища, розширення відновлювальної енергетики, розвиток громадського транспорту, очищення водойм, модернізація систем управління відходами, а також підтримка наукових досліджень у сфері зеленої економіки. Тому основною метою екологічного оподаткування є не лише наповнення бюджету, а й стимулювання підприємств та громадян до використання більш екологічних технологій.

Однак, в Україні зелене оподаткування наразі виконує здебільшого фінансову функцію, тобто використовується переважно для наповнення бюджету, а не для реального фінансування екологічних ініціатив. Хоча підприємства, що забруднюють довкілля сплачують екологічні податки, проте ці кошти не завжди спрямовуються безпосередньо на природоохоронні заходи. Їх потенціал, як механізму екологічної трансформації, залишається недостатньо реалізованим. Разом з цим, екоподатки в Україні не досить ефективно стимулюють бізнес до екологічної модернізації. Українським підприємствам часто вигідніше просто сплатити податок чи штраф, ніж вкладати значні кошти у впровадження екологічного виробництва. В Україні також передбачено пільги для підприємств, які займаються виробництвом і використанням техніки, що працює на біопаливі. Це сприяє розвитку зеленої енергетики та скороченню залежності від традиційних видів палива.

РОЗДІЛ 2

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ІНСТРУМЕНТІВ «ЗЕЛЕНОГО» ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ

2.1. Аналіз сучасного стану зеленого фінансування в Україні

Зелене фінансування в Україні значною мірою реалізується через банківський сектор, який пропонує спеціалізовані зелені кредити для підтримки екологічних проєктів. Як державні, так і комерційні банки реалізують такі програми фінансування для юридичних та фізичних осіб, що спрямовані на розвиток відновлюваної енергетики, підвищення енергоефективності, модернізацію виробництва та впровадження екологічних технологій.

Таблиця 2.1

Корпоративний кредитний портфель банків за 2022 - 2024 роках

млрд. грн

Галузь	2022	2023	2024
«Зелена» енергетика	20,37	14,32	10,42
Загалом енергетика	25,82	22,57	17,29
Усього	497,64	431,36	502,86
Частка, %	4,09	3,32	2,07

Сформовано автором на основі [19-21]

Аналіз корпоративного кредитного портфелю вітчизняних банків свідчить про тенденцію до зниження частки фінансування альтернативних джерел енергії. За досліджуваний період вона зменшилася майже вдвічі. Варто зазначити, що загальне кредитування енергетичного сектору теж скорочується. При цьому обсяг корпоративного кредитування зріс незначно у 2024 році, порівняно із 2022 на 1,04 %. Це свідчить про активацію кредитного ринку, однак не на користь сталого фінансування. Така динаміка може бути наслідком як зміни банківських пріоритетів, так і загальної економічної ситуації, яка впливає на інвестиції у

довгострокові екологічні проєкти.

Попри загальне скорочення частки зелених кредитів у корпоративному кредитному портфелі, варто звернути увагу, що серед кредитування енергетики більшу частку займає саме зелена. У 2022 році з 25,82 млрд. грн, виділених на цю галузь, 20,37 млрд. грн припало на відновлювальні джерела, що становило близько 79 %. У 2023 році ця частка склала приблизно 63%, а у 2024 році – 60%. Хоча обсяги фінансування зеленої енергетики зменшуються, вона залишається домінуючим напрямом у структурі кредитування енергетичного сектору. Зниження фінансування може мати довгострокові наслідки для екологічної стійкості України, якщо ця тенденція збережеться – країна ризикує відстати від європейських стандартів у сфері відновлюваної енергетики, що ускладнить залучення міжнародних інвестицій та кредитів на вигідних умовах.

Ринок зелених облігацій в Україні знаходиться на початковому етапі свого розвитку, проте демонструє значний потенціал до зростання. Нещодавно були визначені правові рамки випуску цих цінних паперів у Законі України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки». Незважаючи на це, вітчизняні підприємства та організації вже почали використовувати такий фінансовий інструмент для забезпечення екологічних проєктів. Одним із найвагоміших кроків у розвитку цього ринку в Україні став випуск НЕК «Укренерго» у 2021 році зелених облігацій сталого розвитку на Лондонській фондовій біржі. Компанія розмістила облігації строком на 5 років, залучивши 825 млн доларів США. Ці кошти спрямовані на підтримку стабільності української енергосистеми та розрахунки з виробниками електроенергії з відновлюваних джерел, що є вагомим напрямом у забезпеченні фінансової стійкості зеленої генерації в Україні [22].

Випуск цінних паперів НЕК «Укренерго» став найбільшим серед усіх українських емітентів за період 2012-2023 років та охопив 68,75 % загального обсягу облігацій, випущених підприємствами країни. Це свідчить про високий рівень довіри міжнародних інвесторів до українського сектору сталого фінансування. Ефективність цієї угоди привернув увагу до такого нового для

України ринку, а й став прикладом для інших державних і корпоративних підприємств, які можуть скористатися аналогічними механізмами залучення капіталу для екологічних проєктів.

На рис. 2.1 зображено обсяг випущених зелених облігацій Україною та іншими країнами за період 2012-2023 р.р.

Рис. 2.1. Випуск зелених облігацій окремих країн світу протягом 2012 – 2023 років.

Сформовано автором на основі : [51]

Так, Китай є світовим лідером у випуску цих цінних паперів, його показники суттєво перевищують результати інших країн. Україні варто перейняти досвід Китаю у розвитку ринку таких зелених фінансових інструментів, адже він може стати потужним джерелом залучення інвестицій.

Серед європейських країн, Україна займає не найнижче місце за обсягом випущених облігацій. Хоча її показники залишаються доволі скромними, є країни з ще меншими обсягами, зокрема Латвія та Литва. Це свідчить про те, що ринок зелених фінансових інструментів в Україні, хоча й недостатньо розвинений, все ж не є найменшим серед європейських країн. Порівняно з Польщею та Чехією, країна значно поступається за випуском зелених облігацій. Ці країни активно залучають фінансування для реалізації екологічних проєктів,

модернізації енергетичної інфраструктури та впровадження відновлюваної енергетики.

Також слід враховувати, що через війну та економічні труднощі в Україні немає повної можливості розвивати ринок зеленого фінансування. Країна не має широкого доступу до міжнародного зеленого фінансування, не всі інвестори захочуть вкладати свої кошти на розвиток зеленої економіки держави, в якій ведеться бойові дії, оскільки в будь-який момент об'єкт інвестування може бути зруйнований.

Станом на сьогодні «*****» не має окремої спеціалізованої програми для «зеленого» кредитування, однак фінансування екологічних проєктів здійснюється у межах державної програми «Доступні кредити 5-7-9%». Ця ініціатива спрямована на підтримку малого та середнього бізнесу, зокрема підприємств, що впроваджують енергоефективні рішення та використовують відновлювані джерела енергії.

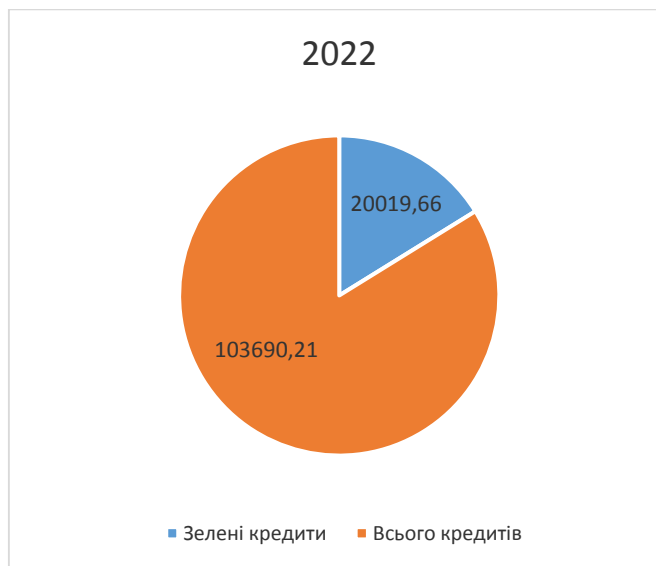

Рис 2.2. Частка зелених кредитів у кредитному портфелі «*****» за 2022 рік

Джерело: сформовано автором на основі [6]

В рамках цієї програми «*****» фінансує суб'єктів підприємництва, які здійснюють енергосервісні заходи для підвищення енергоефективності об'єктів державної та комунальної власності. Це сприяє зменшенню

енергоспоживання, модернізації інфраструктури та впровадженню сучасних технологій у сфері енергетики.

Крім того, банк підтримує підприємства, що займаються експлуатацією генеруючих установок, які виробляють електроенергію з відновлюваних джерел без застосування механізмів «зеленого» тарифу чи ринкової премії. Також фінансування доступне для проєктів зі створення систем зберігання енергії, розвитку електрозарядної інфраструктури та малих розподільчих систем для промислових парків.

Аналізуючи динаміку «зелених» кредитів у 2022-2024 роках, можна відзначити стабільне фінансування екологічних проєктів, що свідчить про системну підтримку банком ініціатив у сфері відновлюваної енергетики, енергоефективності та екологічних технологій. Обсяг наданих кредитів поступово збільшувався: з 20 019,66 млн грн у 2022 році до 21 056,21 млн грн у 2024 році. Це вказує на зростаючий інтерес бізнесу до екологічних проєктів та посилення ролі фінансових установ у розвитку сталого фінансування.

Рис. 2.2. Частка зелених кредитів у кредитному портфелі «*****» 2023 р

Джерело: сформовано автором на основі [6]

Попри загальне скорочення обсягу всіх виданих кредитів у 2023 році (95 292,94 млн грн проти 103 690,21 млн грн у 2022 році), частка «зелених» кредитів навпаки зросла до 21,0%. Це може свідчити про переорієнтацію кредитної політики банку на підтримку екологічно сталих проєктів навіть у період зменшення загального кредитування. У 2024 році загальний обсяг виданих кредитів зріс до 102 650,36 млн грн, а частка «зелених» позик стабілізувалася на рівні 20,5%, що підтверджує сталість цього напрямку.

Тенденція до збільшення обсягу «зелених» кредитів у 2024 році, навіть при незначному зниженні їхньої частки у загальному портфелі, свідчить про стійку інтеграцію принципів екологічного фінансування у кредитну політику «*****». Це підтверджує, що банк продовжує виконувати свою місію як ключового фінансового інституту, що підтримує екологічну модернізацію економіки України.

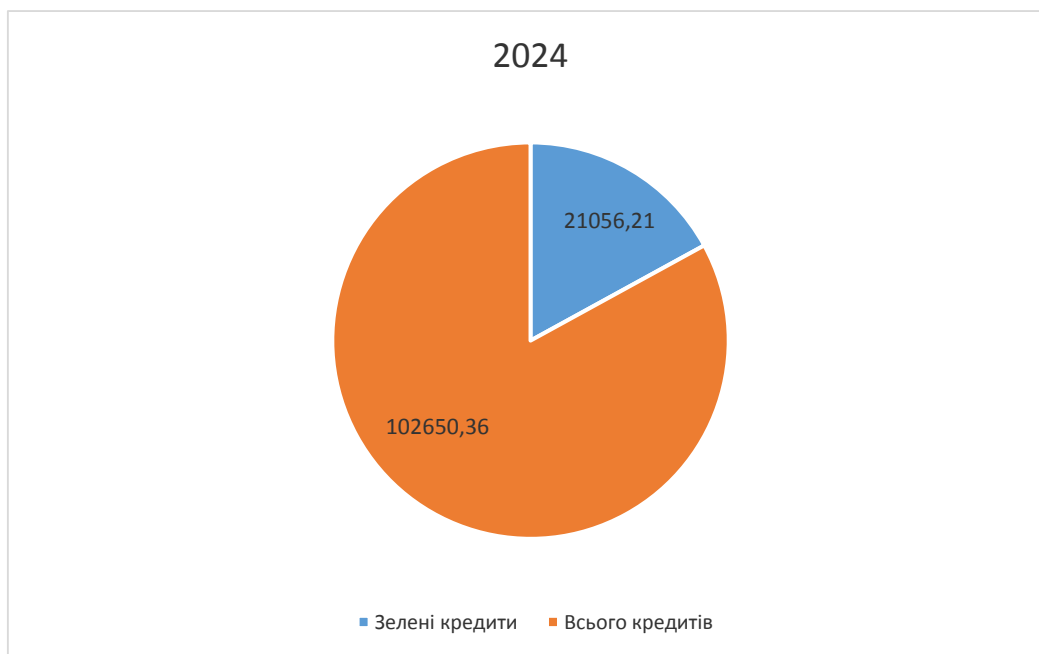

Рис. 2.3 Частка зелених кредитів у кредитному портфелі «*****» за 2024 р.

Джерело: сформовано автором на основі [6]

Таким чином, хоча коливання загальних обсягів кредитування впливало на динаміку «зелених» кредитів, їхній рівень залишається стабільно високим. Це свідчить про поступовий розвиток екологічного фінансування, що відповідає світовим тенденціям сталого розвитку та зниження впливу промисловості на довкілля.

Фінансування, надане в межах «зелених» кредитів, було спрямоване виключно на проекти, пов'язані з відновлюваними джерелами енергії. Це свідчить про чітку орієнтацію банку на підтримку енергетичної трансформації України, зменшення залежності від викопного палива та скорочення викидів парникових газів.

У контексті триваючої війни в Україні особливо гостро постала необхідність відбудови та розвитку міст і громад на засадах сталості та стійкості. Укргазбанк активно реагує на ці виклики, спрямовуючи фінансові ресурси на реалізацію проектів із відновлення міської інфраструктури, які передбачають підвищення енергоефективності будівель і розширення використання відновлюваних джерел енергії. Такі інвестиції не лише допомагають задовільнити актуальні потреби, зумовлені наслідками війни, але й формують підґрунтя для довгострокового, екологічно збалансованого та стійкого розвитку українських міст і громад.

Ще у 2016 році банк «*****» розпочав свій шлях у напрямі сталого розвитку. У співпраці з Міжнародною фінансовою корпорацією він став одним із піонерів зеленого фінансування в Україні. Основна мета банку полягала у спрощенні доступу підприємств, що впроваджують проекти з відновлювальної енергетики, енергоефективності та охорони довкілля, до необхідних фінансових ресурсів. Для цього банк запровадив спеціалізовану лінійку екологічних продуктів і створив комплексну систему управління соціальними та екологічними ризиками.

На відміну від «*****», діяльність «*****» зосереджена переважно на підтримці екологічних ініціатив та проектів сталого розвитку. Це провідна фінансова установа, яка активно впроваджує механізми «зеленого»

кредитування, спрямовані на стимулювання екологічно відповідального бізнесу, енергоефективності та відновлення інфраструктури з урахуванням принципів сталості. Завдяки такій спеціалізації «*****» відіграє важливу роль у здійсненні «зеленого» відновлення України, чим сприяє зменшенню негативного впливу на довкілля.

Рис. 2.4. Кредитний портфель сталого розвитку «*****» у 2024 р.

Джерело: Сформовано автором на основі:[7]

Кредитний портфель сталого розвитку «*****» демонструє чітку орієнтацію установи на підтримку екологічно відповідальних та енергоефективних проєктів. Згідно з даними за 2024 рік, найбільшу частку кредитів становить фінансування у сфері відновлювальної енергетики – 32 % від загального обсягу. Такий розподіл свідчить про стратегічне прагнення банку сприяти переходу України до чистих джерел енергії. «*****», як один із ключових гравців на ринку «зелених» фінансів, забезпечує фінансову підтримку підприємств, що впроваджують інноваційні енергетичні технології та рішення у сфері відновлюваних ресурсів.

Водночас, незначну, але показову частку – 1% - становить фінансування відновлення пошкодженої інфраструктури. Хоча цей показник є відносно малим, він демонструє готовність банку долучатися до післявоєнного відновлення територій, що постраждали від бойових дій. А разом з тим здійснювати це із застосуванням технологій, що відповідають сталості та екологічності.

Ще, що стосується відновлення інфраструктури, пошкодженої внаслідок війни, «*****» запровадив інноваційну програму вкладів на відбудову: «Відбудуємо міста разом». Її суть полягає у тому, що клієнти можуть добровільно погодитися на зменшення відсоткової ставки за депозитом на 1 %, а зекономлені кошти банк спрямовує на фінансування відновлення зруйнованих міст і громад. Такий механізм поєднує фінансову участь громадян із соціальною відповідальністю банку, створюючи ефективну модель залучення ресурсів для післявоєнної реконструкції та розвитку місцевих територій.

2.2. Оцінка ефективності програм стимулювання зеленого переходу

Програми для стимулювання переходу економіки до цілей сталого розвитку відіграють ключову роль у розвитку зеленого фінансування, створюють сприятливі умови для інвесторів та фінансових установ. Державні гарантії за кредитами на будівництво об'єктів відновлюваної енергетики можуть знизити кредитні ризики для банків, що сприятиме зростанню обсягів фінансування в цій сфері.

В Україні діють різні програми, спрямовані на підвищення енергонезалежності споживачів та стимулювання використання альтернативних джерел енергії. У 2024 році розгорнуті такі заходи:

- Державна програма «Енергонезалежність фізичних осіб – власників домогосподарств»;

– Для бізнесу та об'єднань співвласників багатоквартирних будинків (ОСББ, ЖБК) розширено програму «Доступні кредити 5-7-9», яка дозволяє фінансувати створення енергоустановок;

– Програма «ГрінДІМ» Фонду енергоефективності для ОСББ та ЖБК;

– Програма «ЕнергоДІМ» Фонду енергоефективності

Для підвищення поінформованості громадян та бізнесу щодо можливостей фінансової підтримки в енергетичному секторі запущено урядову гарячу лінію 15-49 під назвою «СТРУМ». Ця лінія надає консультації щодо встановлення відновлюваних джерел енергії (ВДЕ), роз'яснює умови державних програм підтримки та допомагає з оформленням пільгового кредитування. Крім того, вона сприяє підвищенню енергетичної стійкості шляхом надання актуальної інформації про можливості забезпечення додаткових потужностей генерації. Такі ініціативи є важливим кроком до енергетичної незалежності України та зменшення залежності від традиційних джерел енергії[39].

Таблиця 2.2

**Основні показники виконання програм фонду Енергоефективності у
2022 – 2024 роках**

Програма	2022 рік				2023 рік				2024 рік			
	Кількість проєктів	Вартість проєктів, млн грн	Сума грантів, млн грн	Економія енергії, %	Кількість проєктів	Вартість проєктів, млн грн	Сума грантів, млн грн	Економія енергії, %	Кількість проєктів	Вартість, млн грн	Сума грантів, млн грн	Економія енергії, %
ЕнергоДІМ	864	8187	5073	34,4	654	6750,7	3791,76	32,70	771	7085,15	4105,40	29,00
ГрінДІМ	-	-	-	-	-	-	-	-	138	206,85	191,11	2,1

Сформовано автором на основі [20]

Станом на листопад 2024 року у межах програми «Енергонезалежність фізичних осіб – власників домогосподарств» було укладено 771 договір, що свідчить про зацікавленість населення у встановленні альтернативних джерел

енергії, а загальна вартість кредитів склала 264,2 млн грн. У цій державній ініціативі беруть участь кілька банків, які відіграють ключову роль у фінансуванні проектів. Найбільшу роль у фінансуванні відіграють державні та провідні комерційні банки, зокрема «*****» і «*****», що підтверджує активну роль державних та приватних банків у підтримці ініціативи(Додаток Б).

Програми енергоефективності, охоплюють 2022–2024 роки та включають дві основні ініціативи: "ЕнергоДІМ" і "ГрінДІМ". Дані свідчать про зміну кількості проектів, загальної вартості та рівня економії енергії. "ЕнергоДІМ" демонструє стабільну реалізацію, проте рівень економії енергії поступово зменшується з 34,4% у 2022 році до 29% у 2024 році. Програма "ГрінДІМ" з'являється лише у 2024 році, але її внесок в енергозбереження наразі незначний – лише 2,1%. Фінансування програм показує певні коливання. Загальна вартість проектів "ЕнергоДІМ" знизилася у 2023 році порівняно з 2022-м, але знову зросла у 2024 році. Водночас сума грантів на цю програму також варіюється, що може свідчити про зміну пріоритетів або фінансування. "ГрінДІМ" отримав значну частку грантового фінансування (191,11 млн грн із загальної вартості 206,85 млн грн), що свідчить про високу підтримку цієї ініціативи.

Аналізуючи дані, можна зробити висновок, що значна частина вартості проектів фінансується грантами, що сприяє залученню більшої кількості учасників. Так, у 2022 році програма "ЕнергоДІМ" отримала 5 073,44 млн грн грантів при загальній вартості проектів 8 187,01 млн грн, що становить близько 62%. У 2024 році цей показник склав 57,9%, що свідчить про продовження значної фінансової підтримки. Аналогічно, для "ГрінДІМ" у 2024 році гранти покрили приблизно 92,4% вартості проектів, що може бути стимулом для подальшого розвитку цієї ініціативи.

Кількість профінансованих проектів також вказує на високий рівень зацікавленості в отриманні фінансування для підвищення енергоефективності. Незважаючи на деяке зниження кількості проектів "ЕнергоДІМ" у 2023 році (654 проти 864 у 2022-му), у 2024 році цей показник знову зростає до 771, що може свідчити про відновлення попиту. Поява програми "ГрінДІМ" у 2024 році із 138

профінансованими проєктами підтверджує зацікавленість до альтернативних рішень у сфері енергозбереження. "ЕнергоДІМ" має значну економію енергії, проте тенденція до зниження її економічної ефективності може свідчити про необхідність зміни підходів до її реалізації.

Залучення різних програм допомагає Україні рухатися до екологічно сталого майбутнього. Подальше розширення таких ініціатив дозволить прискорити модернізацію житлового фонду та промисловості, зменшити викиди парникових газів і забезпечити стабільний економічний розвиток країни.

2.3. Аналіз екологічного оподаткування як джерела зеленого фінансування

Екологічний податок, як вже було зазначено раніше, відіграє важливу роль у механізмі зеленого фінансування, незважаючи на поширення інших інноваційних інструментів. Його головне призначення мало б полягати у формуванні джерел надходжень до бюджету, які спрямовуються на фінансування природоохоронних заходів та загалом на зменшення негативного впливу промислових підприємств на довкілля. У розвинених країнах, ефективне адміністрування екологічного податку сприяє підвищенню екологічної відповідальності підприємств та громадян. Зростання ставок або розширення бази оподаткування за принципом «забруднювач платить» мотивує суб'єктів господарювання мінімізувати шкідливі викиди, переходити на відновлювані джерела енергії та впроваджувати інноваційні рішення для скорочення забруднення.

Нижче представлена таблиця надходжень екологічного податку до державного та місцевих бюджетів, в розрізі фондів за 2022 – 2024 р.р. Динаміка надходжень екологічного податку протягом 2022 – 2024 років демонструє суттєві зміни як у загальних показниках, так і в розподілі коштів між державним та місцевими бюджетами. Дані, що подані в таблиці свідчать про те, що основна частина надходжень екологічного податку спрямовується здебільшого до

Державного бюджету. Водночас місцеві бюджети отримують значно меншу частку. Ця тенденція може свідчити про централізовану модель розподілу коштів, спрямовану на фінансування загальнодержавних екологічних програм та ініціатив.

Таблиця 2.3

Надходження екологічного податку до державного та місцевих бюджетів за 2022 – 2024 р.р.

Надходжен ня екологічно го податку	Роки								
	2022			2023			2024		
	План	Факт	% вико- нанн я	План	Факт	% вико- нанн я	План	Факт	% викона ня
Держав- ний бюджет	4996, 10	3322, 37	66,50	2716,73	3667,86	137, 32	2174,83	3916,2 3	180,07
Загальний фонд	3909, 78	2542, 65	65,02	1634,01	3015,50	184, 54	783,48	1 203, 04	153,55
Спеціаль- ний фонд	1085, 98	779,7 8	71,80	1082,73	652,35	60,2 5	1391,35	2 713, 18	195,00
Місцеві бюджети	1731, 71	1575, 29	90,96	1107,51	1298,24	117, 22	1271,43	1 470, 38	115,64
Загальний фонд	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Спеціаль- ний фонд	1731, 71	1575, 29	90,96	1107,51	1298,24	117, 22	1271,43	1 470, 38	115,64

Сформовано автором на основі:[61]

Розподіл між загальним та спеціальним фондом державного бюджету показує тенденцію до переважного спрямування коштів на користь загального. Це свідчить про використання ресурсів не лише для фінансування екологічних заходів, а й спрямування їх на інші загальнодержавні потреби. Проте, у 2024 році відбулася кардинальна зміна та роль спеціального фонду посилилася. Відносно низькі надходження до спеціального фонду у 2022–2023 роках можуть пояснюватися недостатньою ефективністю механізму цільового використання

коштів, тоді як зростання у 2024 році може бути результатом реформ у сфері екологічного оподаткування та розподілу бюджетних коштів.

У 2022 році виконання плану було відносно рівномірним між загальним (65,02%) і спеціальним фондами (71,8%), то у 2023 році загальний фонд перевищив планові показники на 84,54%, тоді як спеціальний фонд навпаки недоотримав заплановані кошти (60,25% виконання). У 2024 році ситуація зазнала докорінних змін: спеціальний фонд зріс на 95% більше від запланованого, що свідчить про активне спрямування екологічного податку саме на цільові екологічні програми.

Фактичний обсяг надходжень податку протягом 2022 – 2024 років відображав різноспрямовану динаміку для державного та місцевих бюджетів. Спрямування до державного стабільно зростали й перевищували планові показники за останні 2 роки, тоді як у 2022 році отримано 66,5 % планового обсягу. Це пояснюється економічними труднощами, зниженням виробничої активності, послабленням контролю за сплатою податків у воєнний час.

Надходження до місцевих бюджетів характеризуються нерівномірним обсягом надходжень протягом досліджуваного періоду. У 2023 році їх обсяг трішки зменшився, а в 2024 майже піднявся до початкового обсягу. Незважаючи на таку тенденцію, за ці періоди надходження досягали запланованих обсягів та навіть перевищували план. Варто зазначити, що всі кошти спрямовувалися до спеціального фонду місцевих бюджетів, що свідчить про їх цільове використання на природоохоронні заходи та екологічні проєкти. Одним із важливих аспектів аналізу є високий рівень виконання планових показників у 2023 та 2024 роках, особливо щодо державного бюджету. Це може бути наслідком посилення податкового контролю, покращення економічної активності або змін у законодавстві, які сприяли більш ефективному збору екологічного податку.

Аналіз видатків на охорону навколишнього середовища в Україні за 2022-2024 років показує тенденцію до зростання фінансування, проте рівень виконання бюджетних планів залишається нерівномірним. Загальні екологічні видатки з державного бюджету збільшилися практично вдвічі з 5,9 млрд. грн у

2022 році до 10,6 – у 2024 році, а рівень виконання зріс з 79,84 % до 89,35 %. Найбільше навантаження несе загальний фонд, тоді як спеціальний виконується менш ефективно.

Таблиця 2.4

Видатки на охорону навколишнього середовища за 2022 – 2024 р.р.

Видатки на охорону навколишнього середовища, млн. грн	Роки								
	2022			2023			2024		
	План	Факт	Виконання	План	Факт	Виконання, %	План	Факт	Виконання, %
Державний бюджет	5904,01	4714,12	79,84	6166,42	5 202,46	84,36	10648,73	9515,05	89,35
Загальний фонд	4388,09	4107,52	93,60	4576,93	4 385,74	95,82	7932,89	7354,02	92,70
Спеціальний фонд	1515,92	606,60	40,01	1589,49	816,72	51,38	2715,84	2161,03	79,57
Місцеві бюджети	2126,56	512,54	24,10	1839,96	1 193,43	64,86	1495,25	869,05	58,12
Загальний фонд	88,27	73,54	83,31	154,97	123,42	79,63	226,05	190,54	84,28
Спеціальний фонд	2 038,29	439,00	21,53	1684,99	1 070,01	63,50	1269,19	678,51	53,46

Сформовано автором на основі: [61]

Місцеві бюджети мають значно нижчі показники їхній рівень виконання суттєво коливається. У 2022 році фактичні витрати склали лише 24,1 % запланованих, проте у 2023 році цей показник підвищився утричі, однак вже у 2024 трішки знизився. Це свідчить про нестабільність фінансування на місцевому рівні, особливо у спеціальному фонді, де виконання плану залишається низьким.

Загалом спостерігається позитивна динаміка щодо збільшення фінансування, особливо з державного бюджету, що може свідчити про посилення екологічної політики. Проте низький рівень виконання спеціальних фондів та нестабільність місцевих бюджетів можуть вказувати на проблеми з розподілом коштів, бюрократичні перешкоди або неефективне використання ресурсів.

Порівнюючи видатки на охорону навколишнього середовища та надходження екологічного податку за 2022 – 2024 роки, можна зробити висновки, що власних екологічних надходжень недостатньо для повного фінансування екологічних заходів. Екологічний податок є одним із основних джерел фінансування природоохоронних проєктів, проте його суми значно поступаються загальним потребам у фінансуванні. Це змушує уряд та місцеві органи влади шукати додаткові джерела коштів або скорочувати обсяги екологічних ініціатив.

Нами проаналізовано співвідношення надходжень від екологічного податку до державного бюджету, а також видатків на охорону навколишнього природного середовища (Додаток В). Надходження від екологічного податку за своїми обсягами є неспіврозмірні із видаками на навколишнє середовище протягом 2022 – 2024 років. Разом з тим, частка екологічного податку, яка покриває видатки на охорону довкілля впродовж досліджуваного періоду має тенденцію до зниження з 70,5 % у 2022 році до 41,2 % у 2024 році. Це, в свою чергу означає, що екологічний податок не виконує повною мірою своїх функцій та виступає лише у ролі фіскального інструмента, не відіграє важливої ролі при плануванні бюджету природоохоронної діяльності, а також не відображає логіки його справляння і розподілу.

На основі проведених розрахунків (Додаток В) встановлено залежність обсягу надходжень екологічного податку та видатків на охорону навколишнього середовища, яка представлена рівнянням лінійної регресії $y = 296,93x + 3041,6$ (коефіцієнт варіації $R^2=0,9912$). Це означає, що зв'язок між показниками є щільним та прямим. Відповідно до встановленої лінійної залежності спрогнозовано тренд на наступні 3 роки, відповідно до якого за інших рівних умов обсяги видатків на навколишнє середовище протягом 2025 – 2027 років буде невідпинно зростати.

Таким чином, екологічний податок поки що не є самодостатнім джерелом для фінансування зелених проєктів. Це може бути наслідком недостатньо ефективної податкової політики в екологічній сфері, а також низького рівня

контролю за його сплатою. Важливо відзначити, що він також не виконує своєї ключової функції – стимулювання підприємств до зменшення забруднення. У більшості випадків підприємства сприймають цей податок як черговий фінансовий тягар, а не як інструмент, що спонукає до впровадження екологічних технологій. Відносно низькі ставки податку та відсутність ефективного механізму заохочення підприємств до скорочення шкідливих викидів призводять до того, що бізнесу часто вигідніше просто сплачувати податок, ніж інвестувати в екологічні заходи.

Крім того, важливим напрямом удосконалення податкової політики у сфері охорони довкілля є запровадження диференційованих ставок податку залежно від рівня шкідливих викидів або використаних технологій. Такий підхід дозволить створити реальний економічний стимул для підприємств знижувати екологічне навантаження, адже зменшення обсягів забруднення безпосередньо впливатиме на розмір податкових зобов'язань. Паралельно доцільно розробити систему податкових пільг або компенсацій для підприємств, які впроваджують екологічно безпечні технології, здійснюють утилізацію відходів чи використовують відновлювані джерела енергії. Лише комплексне поєднання контролю, стимулювання та прозорого розподілу коштів може перетворити екологічний податок на ефективний інструмент зеленого фінансування та сприяти переходу України до екологічно відповідальної економіки.

РОЗДІЛ 3

ПРОБЛЕМИ ЗДІЙСНЕННЯ ЗЕЛЕНОГО ВІДНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ЗЕЛЕНОГО ФІНАНСУВАННЯ, ЯК ЙОГО ІНСТРУМЕНТА ТА НАПРЯМИ ЙОГО ВДОСКОНАЛЕННЯ

3.1. Недоліки та ризики застосування зелених фінансів

Зелені фінанси є важливим інструментом економічного відновлення та сталого розвитку України. Незважаючи на значний прогрес у цій сфері, застосування сталих фінансових інструментів пов'язане з низкою проблем і ризиків, які можуть уповільнювати або навіть унеможливлювати ефективну реалізацію екологічно спрямованих проєктів. Як і кожен об'єкт фінансування, зеленим фінансам притаманні певні види ризиків, що призводять до зниження їх ефективності. Дослідження ризиків зелених фінансів є необхідним для забезпечення прозорості, ефективності та довіри до цієї сфери. У додатку 3 нами систематизовано основні ризики зеленого фінансування та запропоновано напрями їх оптимізації. Окремі з виявлених проблем розглянемо нижче.

Однією з головних проблем зелених фінансів в Україні є брак достатніх фінансових ресурсів для реалізації екологічних ініціатив. Хоча міжнародні організації та банки виділяють значні кошти на підтримку сталого розвитку, обсяги цих інвестицій залишаються обмеженими. До того ж, через економічну нестабільність та воєнні дії інвестори побоюються вкладати кошти у довгострокові екологічні проєкти в Україні, що потребують стабільного фінансового середовища та сприятливого інвестиційного клімату. Окрім цього, висока вартість фінансування та невизначеність щодо повернення інвестицій роблять такі проєкти менш привабливими для приватного капіталу. Воєнні дії додають ще один суттєвий ризик : у будь-який момент об'єкт інвестування може бути зруйнований внаслідок бойових дій або ракетних ударів, що робить екологічні інвестиції ще більш вразливими та ризиковими.

Вітчизняна нормативно-правова база із зеленого фінансування є недостатньо розвинутою. Відсутність спеціалізованого нормативно-правового акту, який би регулював реалізацію зеленого фінансування в Україні, стимулювання екологічних інвестицій, ускладнює функціонування цього ринку. Багато положень законодавства залишаються несформованими, а механізми сертифікації та контролю за зеленими інвестиціями є неефективними. Це створює прогалини у правовому полі, що відлякує потенційних інвесторів та ускладнює запровадження нових фінансових інструментів.

Значним викликом для розвитку цієї сфери в Україні є високий рівень бюрократії та корупції у сфері державного управління. Отримання фінансування для екологічних проєктів часто потребує тривалих погоджень та численних адміністративних процедур. Високий рівень корупції призводить до того, що кошти можуть бути розподілені непрозоро, а частина фінансування не досягає кінцевих екологічних цілей. Також існує ризик неефективного або нецільового використання залучених коштів, що підриває довіру міжнародних донорів та інвесторів.

Зелена економіка передбачає впровадження фінансових стимулів для підприємств, які інвестують у відновлювальні джерела енергії та екологічно чисті технології. Проте в Україні подібні механізми або недостатньо розвинені, або діють неефективно. Відсутність значних податкових пільг, дотацій та державної підтримки не заохочує підприємства до екологічних ініціатив. Крім того, низькі ставки екологічного податку не створюють відчутного фінансового навантаження на забруднюючів, що дозволяє бізнесу ігнорувати екологічні зобов'язання. Підприємства не отримують достатніх фінансових переваг для переходу на екологічно безпечні технології, що сповільнює процес трансформації економіки в напрямку сталого розвитку.

Зелені фінансові інструменти, наприклад зелені облігації чи кредити, залишаються маловідомими серед українських підприємств та фінансових установ. Відсутність чіткої державної інформаційної політики щодо можливостей залучення зеленого фінансування значно уповільнює розвиток

цього сектору. Крім того, слабка фінансова грамотність у сфері екологічних інвестицій та брак кваліфікованих спеціалістів заважають ефективному впровадженню зелених фінансових механізмів. Відсутність спеціалізованих програм навчання та інформаційних кампаній щодо зеленого фінансування призводить до того, що навіть за наявності потенційних можливостей підприємства просто не знають, як ними скористатися.

Однією з важливих проблем є обмежена кількість статистичних даних щодо зеленого фінансування. Відсутність детальної аналітики та звітності щодо обсягів залучених коштів, реалізованих проєктів та їх ефективності ускладнює планування та оцінку результатів політики у цій сфері. Недостатня прозорість даних також відлякує потенційних інвесторів, які не можуть отримати чітке уявлення про поточний стан та перспективи ринку зелених фінансів в Україні.

В Україні спектр зелених фінансових інструментів є обмеженим, що ускладнює залучення капіталу. Найпоширенішими інструментами залишаються зелені кредити та облігації, тоді як такі механізми, як екологічні страхові продукти, зелений лізинг, інвестиційні фонди сталого розвитку використовуються недостатньо, або взагалі не використовуються. Обмежена різноманітність інструментів звужує можливості для бізнесу та інвесторів, знижує рівень конкуренції на ринку і гальмує розвиток повноцінної системи зеленого фінансування.

Незважаючи на потенційні переваги зелених фінансів, їх застосування в Україні стикається з низкою перешкод. Недостатнє фінансування, слабка нормативно-правова база, бюрократичні труднощі, відсутність стимулів для бізнесу, низька обізнаність щодо екологічних інвестицій, обмежена різноманітність фінансових інструментів та нестача статистичної інформації є основними ризиками для подальшого розвитку цього фінансового сектору.

3.2. Напрямки покращення використання зелених фінансових інструментів

На деякі ризики та проблеми розвитку зелених фінансів в Україні ми не маємо змоги вплинути, і одним із найбільш суттєвих викликів є війна. Воєнні дії призводять до економічної нестабільності, руйнування інфраструктури, зміщення пріоритетів державної політики на оборонні потреби, що ускладнює залучення інвестицій у сталий розвиток. Крім того, зростає ризик відтоку капіталу, а бізнес та фінансові установи стикаються з невизначеністю, що впливає на їхню готовність впроваджувати екологічні ініціативи. Попри це, післявоєнне відновлення України може стати унікальною можливістю для впровадження принципів сталого розвитку, якщо міжнародна допомога, інвестиції та державні програми будуть спрямовані на "зелену" відбудову економіки.

Розвиток зелених фінансів не можливий без єдиного та комплексного законодавчого акту, який визначатиме загальні принципи, стандарти та механізми регулювання цієї сфери. Ефективне функціонування ринку зелених фінансів неможливе без належного законодавчого регулювання. Важливо також адаптувати національне законодавство до міжнародних стандартів у сфері сталого фінансування. Оскільки Україна, як і будь-яка країна, прагне залучати міжнародних інвесторів, її нормативно-правова база має відповідати вимогам міжнародних стандартів та ініціатив. Це сприятиме підвищенню конкурентоспроможності українського фінансового сектора, збільшенню доступу до зелених кредитів та облігацій. А також Україна, як кандидат на вступ до ЄС, повинна інтегруватися в європейську фінансову систему та впроваджувати відповідні екологічні стандарти.

Крім того, слід передбачити обов'язкове розкриття інформації щодо екологічної стійкості проєктів, що фінансуються, зокрема відповідно до міжнародних ESG-стандартів. Це допоможе забезпечити більшу прозорість у сфері зелених фінансів та зменшить ризики корупції та зловживань.

Варто відзначити, що особливої уваги для підвищення ефективності

використання зелених фінансів в Україні заслуговують інноваційні заходи їх вдосконалення. На наш погляд, до них варто віднести такі, як: національна платформа зелених інвестицій, екологічні банківські картки, зелений податковий кешбек, зелений депозит (додаток Д).

На даний момент в Україні найбільш поширеними інструментами зелених фінансів є зелені облігації та кредити. Однак для підвищення ефективності цього ринку необхідно розширювати спектр доступних інструментів. Зокрема, варто розглянути все більше впровадження зеленого лізингу, екологічного страхування, інвестиційних фондів сталого розвитку, ESG-фондів та кліматичних деривативів.

Розвиток альтернативних фінансових інструментів дозволить підприємствам та домогосподарствам отримувати більш гнучкі та доступні джерела фінансування для екологічних проєктів. Це також сприятиме залученню приватного капіталу в сферу сталого розвитку та стимулюватиме конкуренцію серед фінансових установ.

Крім того, необхідно створювати сприятливі умови для іноземних інвесторів, забезпечуючи їм гарантії стабільності та прозорості процесів фінансування. Одним з механізмів може стати запровадження державних гарантій для екологічних інвестицій, що знизить ризики для інвесторів і сприятиме збільшенню припливу капіталу в цю сферу.

Однією з можливостей вдосконалення цієї сфери може стати розширення державно-приватного партнерства, що дозволить ефективніше залучати фінансування для реалізації екологічних ініціатив. Варто запровадити механізм державного співфінансування екологічних проєктів, що допоможе зменшити фінансове навантаження на бізнес і водночас стимулюватиме розвиток екологічних інновацій. Такий підхід дозволить державі підтримувати стратегічно важливі проєкти у сфері відновлюваної енергетики, енергоефективності, управління відходами та екологічно чистого транспорту, підвищуючи привабливість інвестицій у сталий розвиток. Крім того, це сприятиме формуванню довгострокового партнерства між державою, бізнесом і

міжнародними фінансовими інституціями, що пришвидшить інтеграцію України у світовий ринок зелених фінансів.

Для того щоб бізнес активніше впроваджував екологічні ініціативи, необхідно розробити ефективну систему фінансових стимулів, яка зробить екологічно відповідальні проєкти економічно вигідними. Розробка та удосконалення податкових пільг, грантів, субсидій, пільгових кредитів та державних гарантій для компаній, що інвестують у чисті технології, енергоефективність та відновлювану енергетику. Важливо також впровадити механізми "зеленого" кредитування та страхування, які сприятимуть зниженню ризиків для бізнесу. Створення таких фінансових інструментів не лише пришвидшить перехід до сталого розвитку, а й зробить український ринок більш привабливим для міжнародних екологічних інвестицій.

Для ефективного розвитку зеленого фінансування необхідно створити єдину систему моніторингу та звітності щодо залучених коштів та їх використання. Це дозволить забезпечити прозорість у розподілі фінансування, підвищити довіру з боку інвесторів та мінімізувати корупційні ризики.

Також важливо вдосконалити статистичну звітність про стан зелених фінансів в Україні. Відсутність детальної статистики ускладнює аналіз ефективності політики у цій сфері та унеможливляє прогнозування розвитку ринку. Розробка відкритої бази даних про екологічні інвестиції сприятиме кращому розумінню поточного стану справ і допоможе формувати більш ефективні стратегії розвитку. Подолання вказаних викликів потребує комплексного підходу, щоб забезпечити розвиток зелених фінансів в Україні та здійснити трансформацію економіки на сталий розвиток. Лише синергія цих заходів дозволить ефективно розвивати цю екологічну сферу та інтегрувати нашу країну у глобальний ринок сталого фінансування.

ВИСНОВКИ

У випускній кваліфікаційній роботі здійснено теоретичне узагальнення та запропоновано новий підхід до вирішення наукового завдання, що полягає в розробці науково-практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності використання зелених фінансів для здійснення «зеленого» відновлення України. Це дозволило сформулювати низку науково-теоретичних та практичних висновків, орієнтованих на досягнення мети роботи.

1. Зміни клімату та наслідки війни зумовили необхідність виникнення такого поняття, як «зелене відновлення» та «зелені фінанси». Їх впровадження та застосування є ефективним інструментом залучення ресурсів для фінансування екологічно спрямованих проєктів та переходу до сталого розвитку. Зелене відновлення України є стратегічно важливим напрямком, що дозволяє не лише відбудувати економіку після кризи, але й забезпечити її стійкість та екологічну збалансованість у довгостроковій перспективі. Реалізація цієї концепції потребує активного впровадження зелених технологій, залучення міжнародних інвестицій, розвитку екологічного оподаткування та використання сучасних фінансових інструментів, таких як зелені облігації. Це створить можливості для зменшення вуглецевого сліду, підвищення енергоефективності та формування сталого майбутнього для країни. В ході дослідження було з'ясовано, що наразі немає єдиного узгодженого підходу до трактування сутності цього поняття серед науковців. Тому, нами запропоновано авторське бачення до розуміння сутності поняття зелених фінансів, а також визначено основні їх змістовні характеристики. Обґрунтовано, що належне управління зеленими фінансами може стати потужним чинником економічного зростання та підвищення екологічної безпеки країни.

2. У роботі встановлено, що основними джерелами фінансування екологічних проєктів є державні програми, міжнародні інвестиції, банківські кредити та облігації. Найбільш поширеними фінансовими інструментами є

зелені кредити, зелені облігації, податкові стимули та інвестиційні фонди. В Україні ринок зелених фінансових інструментів знаходиться на стадії розвитку, однак його тенденції свідчать про позитивну динаміку.

3. Аналізуючи регулювання зелених фінансів, було визначено, що вітчизняне законодавство регулює зелені фінанси фрагментарно, що ускладнює їхню реалізацію. Необхідно удосконалити механізми сертифікації та контролю за використанням коштів, щоб підвищити прозорість та ефективність екологічних інвестицій. Також варто здійснити наближення вітчизняної нормативно-правової бази до міжнародних практик EU Green Deal, ESG-стандарти.

4. Не зважаючи на загальне зростання корпоративного кредитного портфеля, фінансування відновлюваної енергетики в Україні зменшується. Це може бути наслідком змін у банківських пріоритетах або економічної нестабільності. Водночас, ринок зелених облігацій демонструє позитивну динаміку, що відкриває нові можливості для залучення міжнародних інвестицій. Оцінено програми, спрямовані на підвищення енергонезалежності, та визначено, високий рівень попиту на них серед громадян та бізнесу. Так, державна ініціатива «Енергонезалежність фізичних осіб» вже профінансувала понад 770 проєктів.

5. Аналіз екологічного оподаткування показав, що екологічні податки в Україні поки що виконують переважно фіскальну функцію, а не стимулюють підприємства до переходу на екологічно чисті технології. Велика частина коштів спрямовується в загальний бюджет, а не на фінансування екологічних проєктів, що знижує ефективність цього інструменту.

6. Аналіз екологічного оподаткування показав, що екологічні податки в Україні поки що виконують переважно фіскальну функцію, а не стимулюють підприємства до переходу на екологічно чисті технології. Велика частина коштів спрямовується в загальний бюджет, а не на фінансування екологічних проєктів, що знижує ефективність цього інструменту.

7. Встановлено, що попри значний потенціал, розвиток зеленого

фінансування в Україні стикається з низкою викликів. Серед основних проблем можна виділити недостатнє фінансування, високі інвестиційні ризики, бюрократичні перепони, корупційні загрози та фрагментарне законодавство. Обмежена різноманітність фінансових інструментів та низький рівень обізнаності бізнесу щодо можливостей зеленого фінансування також стримують його ефективність. Крім того, нестача детальної статистичної інформації ускладнює аналіз ринку та оцінку ефективності екологічних інвестицій.

8. Було розроблено рекомендації для вдосконалення механізму зелених фінансів необхідні комплексні заходи, які включають розробку єдиного законодавчого акту, гармонізацію нормативної бази з міжнародними стандартами, розширення спектру фінансових інструментів та залучення міжнародного фінансування. Важливим напрямом є стимулювання бізнесу до екологічної трансформації через податкові пільги, гранти, субсидії та пільгові кредити. Також необхідно вдосконалити систему моніторингу, звітності та підвищення прозорості у сфері зелених фінансів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Андрусевич А., Козак з. Повоєнна зелена відбудова України: процеси, зацікавлені сторони, участь громадськості. Аналітичний звіт. Січень- лютий 2024 р. 83 С. URL: https://ua.boell.org/sites/default/files/2024-05/racse-report_2024-5-13-1_ukr.pdf;
2. Бородіна О. А., Ляшенко В. І. Повоєнне відновлення економіки: світовий досвід та спроба його адаптації для України. Вісник економічної науки України. 2022. № 1 (42). С. 121- 134. DOI: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2022.1\(42\)](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2022.1(42))
3. Булавинець В. М., Стасишин О. Р. «Зелені» фінанси – тренд сучасності. П'яті Всеукраїнські наукові читання пам'яті С.І. Юрія приурочені 50-річчю кафедри : зб. наук. праць / редкол. О. Ю. Мелих ; відп. за вип. О. П. Кириленко. Тернопіль : ТНЕУ, 2019. С. 30-34.
4. Белов Я. «Зелені» облігації як інструмент відбудови та сталого розвитку міст України. Дзеркало тижня. 2022. 14 листопада. URL: <http://surl.li/npnql>
5. Варченко, О., Варченко, О., Драган, О., Ткаченко, К., Рибак, Н., & Зубченко, В. (2024). «ЗЕЛЕНІ ФІНАНСИ» В ПОВОЄННОМУ ВІДНОВЛЕННІ УКРАЇНИ: ОРГАНІЗАЦІЙНО-ФІНАНСОВІ АСПЕКТИ. Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice, 3(56), 75–85. <https://doi.org/10.55643/fcaptp.3.56.2024.4403> (дата звернення 21.02.2025)
6. Вебсайт АТ «Укрексімбанк». URL: <https://www.eximb.com/>
7. Вебсайт АБ «УКРГАЗБАНК». URL: <https://www.ukrgasbank.com/>
8. Гуржий Т. О. Економічні інструменти екологізації сучасних компаній. ECONOMY DIGITALIZATION IN A PANDEMIC CONDITIONS: PROCESSES, STRATEGIES, TECHNOLOGIES. Proceedings of the II International Scientific Conference (February 4-5, 2022. Kielce, Poland). Riga, Latvia : “Baltija Publishing”, 2022. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-194-7-24>
9. Девадзе А., Чичуліна К., Разно М. Зелене повоєнне відновлення України в умовах євроінтеграції України. Національний університет" Полтавська

політехніка імені Юрія Кондратюка". 2023.

10. Дубко А. С. Впровадження та розвиток зелених фінансів в Україні: євроінтеграційний контекст та правове підґрунтя. Нове українське право. Вип. 6. Т.1. 2022. С. 113-11. DOI: <https://doi.org/10.51989/NUL.2022.6.1.15> (Дата звернення: 19.02.2025)

11. Європейський зелений курс і кліматична політика України: аналіт. доп. / С.П. Іванюта, Л.М. Якушенко; за заг. ред. А.Ю. Сменковського. Київ: НІСД, 2022. 95 с. DOI: <https://doi.org/10.53679/NISS-analytrep.2022.12>

12. Європейський Зелений Курс. Представництво України при Європейському союзі. Вебсайт. URL: <https://ukraine-eu.mfa.gov.ua/posolstvo/galuzeve-spivrobitnictvo/klimat-yevropejska-zelena-ugoda> (Дата звернення: 6.03.2025 р.)

13. Закон України № 3480-IV від 23.02.2006 «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15#Text> (Дата звернення: 8.03.2025 р.)

14. Закон України № 555-IV від 20 лют. 2003р. «Про альтернативні джерела енергії» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/555-15#Text> (Дата звернення : 08.03.2025 р.)

15. Заяц О. В., Федорець Є. В. Бекграунд «зеленої економіки» зарубіжних країн для запровадження досвіду в український бізнес. Науковий збірник «InterConf». 2023. № 181. С. 79–83.

16. Зварич Р., Масна О., Рівіліс І. Методологічні засади формування концепції «зеленої» економіки. Вісник Економіки. 2022. № 4. С. 131–144. DOI: <https://doi.org/10.35774/visnyk2022.04.131>

17. Звіт про фінансову стабільність, грудень 2022 року. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/zvit-pro-finansovu-stabilnist-gruden-2022-roku> (Дата звернення: 08.03.2025 р.)

18. Звіт про фінансову стабільність, грудень 2023 року. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/zvit-pro-finansovu-stabilnist-gruden-2023-roku> (Дата звернення: 08.03.2025 р.)

19. Звіт про фінансову стабільність, грудень 2024 року. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/zvit-pro-finansovu-stabilnist-gruden-2024-roku> (Дата звернення: 08.03.2025 р.)

20. Звітність ДУ «Фонд енергоефективності». Офіційний вебсайт. URL: <https://eefund.org.ua/pro-fond/zvitnist-fondu-energoefektyvnosti/> (Дата звернення: 11.03.2025)

21. «Зелене» повоєнне відновлення України: візія та моделі. Аналітична записка. Київ: ГО «Ресурсно-аналітичний центр «Суспільство і довкілля», 2022. 32 с.

22. Зелені облігації сталого розвитку 2028. НЕК «Укренерго». URL: https://ua.energy/pro_kompaniyu/dlya-investoriv/yevroobligatsiyi-2026/ (Дата звернення: 6.03.2025 р.)

23. Зюзіна А., Петренко О. «Зелені» фінансові інструменти: рушійна сила сталого розвитку. Актуальні аспекти розвитку науки і освіти. Збірник матеріалів IV Міжнародної наук.-практ. конф. науково-педагогічних працівників та молодих науковців, 24 - 25 жовтня 2024 р. Одеса : Одеський державний аграрний університет, 2024. С. 507 – 510. URL: <https://dspace.ksaeu.kherson.ua/bitstream/handle/123456789/10044/Zbirnyk-materialiv-24-25.10.24.pdf?sequence=1&isAllowed=y#page=509> (Дата звернення: 20.02.2025)

24. Івашура А. А. Сучасні тенденції розвитку «зеленої» економіки в умовах глобалізації та мінімалістичного руху : монографія. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2022. 113 с.

25. Карлін М.І., Івашко О. А. «Зелені» фінанси як новий напрям залучення інвестицій в економіку України. Економічний форум. Луцьк. Луцький національний технічний університет. 2020. № 3. С. 97–104.

26. Карлін М. І., Миронюк С. Л. Необхідність та особливості «зелених» інвестицій в Україні в умовах війни та відбудови. Економічний часопис Волинського національного університету імені Лесі Українки. Том 2. 2023. С. 58-64.

27. Карлін М.І., Проць В.І. Необхідність застосування нових підходів до формування фінансових ресурсів протидії зміни клімату. *Österreichisches Multiscience Journal. Universitätsstraße 22, 6020 Innsbruck, VOL 2, No 29 (2020),с.10-15. (Austria) URL : http://aus-journal.com/wp-content/uploads/2020/07/Oster_29-v1.pdf*

28. Карлін М., Проць Н., Проць В. ЕКОЛОГІЧНІ ПОДАТКИ ТА ЕКОЛОГІЧНЕ ФІНАНСУВАННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД: ДОСВІД УКРАЇНИ ТА ЄС”. *Світ фінансів, 2022. URL: <http://sf.wunu.edu.ua/index.php/sf/article/view/1519>.*

29. Котковський В. «Зелене» відновлення як шлях післявоєнної відбудови України. *Наук. вісн. Одес. нац. екон. ун-ту. 2023. № 7/8. С. 26–33.*

30. Краснова, Ю. А. Зелене відновлення України як правова, соціальна й екологічна основа сталого розвитку: правовий аналіз законодавчих ініціатив. *Актуальні проблеми економіко-правового регулювання екологічних відносин в сучасних умовах : зб. наук. пр. за матеріалами круглого столу, 18 верес. 2025 р. Харків : НДІ ПЗІР НАПрН України. 2025. С. 81–93. URL: <https://dspace.khadi.kharkov.ua/handle/123456789/26587>*

31. Кушніренко О.М., Гахович Н.Г. Європейський зелений курс в Україні: можливості та наслідки для промисловості. *Український соціум. 2021. № 4. С.12.*

32. Малій О. Г., Ріонідзе Д. Н. Зелене відновлення України: фінансові аспекти розвитку будівництва та «екологічної» нерухомості в процесі приєднання до ЄС. *Стратегічні орієнтири приєднання України до ЄС: матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конф. (м. Київ, 21 березня 2025 р.). Львів-Торунь : Liha-Pres, 2025. С 77-80. URL: https://dndiime.org.ua/wp-content/uploads/2025/05/NUHT_berezen_2025.pdf#page=77*

33. Маркевич М., Бережна Г. Програми грантового фінансування для зеленого відновлення України. *Наука і молодь – 2023: пріоритетні напрями глобалізаційних змін: матеріали II Міжнародної наук.-практ. конф. здобувачів вищої освіти і молодих учених (м. Київ, 14 квітня 2023 р.). Вип. 8. 2023. С. 458 – 460 URL:*

http://umo.edu.ua/images/content/institutes/imp/vydannya/konferenc/2023/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA_%D1%82%D0%B5%D0%B7_%D1%81%D1%82%D1%83%D0%B4%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%84_2023.pdf#page=458

34. Матвійчук, Н., Коленда, Н., Стащук, О., Теслюк, С., & Сидорук, С. Правове забезпечення бюджетного фінансування природоохоронної діяльності в Україні. Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики. 2021. 3(38). С. 465–473. <https://doi.org/10.18371/fcaptp.v3i38.237479>

35. Панухник О. В. «Зелена» відбудова України: спроможність вітчизняного бізнесу щодо відновлення та подальшого інклюзивного розвитку територій. Галицький економічний вісник. Т. : ТНТУ, 2024. Том 87. № 2. С. 93–100. URL: <https://elartu.tntu.edu.ua/handle/lib/45091>

36. План для Ukraine Facility: задачі і зміст. Березень 2024. URL: <https://uccr.org.ua/uploads/files/660538ef4bad0109308362.pdf>

37. Про схвалення Рекомендацій щодо реалізації або фінансування проєктів екологічного спрямування шляхом емісії зелених облігацій. Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку. Вебсайт. URL: <https://www.nssmc.gov.ua/document/?id=12423398> (Дата звернення: 8.03.2025 р.)

38. Програма «Енергонезалежність фізичних осіб – власників домогосподарств». URL: <https://bdf.gov.ua/programs/prohrama-enerhonezalezhnist-fizychnykh-osib-vlasnykiv-domohospodarstv-2/>; (Дата звернення: 08.03.2025 р.)

39. Річний моніторинговий звіт «Україна та Європейський зелений курс». Dixigroup. 2023. 37 с. URL: <https://dixigroup.org/analytic/ukrayina-ta-yevropejskyj-zelenyj-kurs-richnyj-monitoryngovyj-zvit-2024/> (Дата звернення: 11.03.2025)

40. Рябчин О., Кулага Д. Зелене відновлення України: керівні принципи та інструменти для тих, хто ухвалює рішення. ПРООН Україна, Київська школа економіки, 2023. 188 с. URL: <https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2024-04/undp-ua-greenrecovery-ukr.pdf>

41. Сагайдак Ю., Харченко Т. Формування «зеленої» моделі післявоєнного

відновлення економіки України. *Bulletin of Sumy National Agrarian University*. № 1 (91). С. 33-38. DOI: <https://doi.org/10.32782/bsnau.2022.1.5>

42. Федунь О. В. Зелене відновлення та європейська інтеграція України на засадах сталого розвитку. *Політикус: наук. журнал*. 2025. Вип. 3. С. 194-202. URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/handle/123456789/23250>

43. Фісуненко П. А. Аналіз основних тенденцій забезпечення сталого розвитку зеленої економіки України: європейська інтеграція. *Проблеми сучасних трансформацій*. Серія: економіка та управління, № 12. 2024. DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2024-12-03-03>

44. Хомутенко Л. І., Кіріл'єва А. В. Принципи формування «зеленого» інвестування країни, роль та значення для конкурентоспроможності. *Вісник СумДУ*. Серія “Економіка”. № 1. 2020. С. 55 – 61. URL: https://visnyk.fem.sumdu.edu.ua/issues/1_2020/6_Khomutenko_Kirilieva.pdf (Дата звернення: 20.02.2025)

45. Цілі сталого розвитку. Офіційний сайт UNDP. URL: <https://www.undp.org/uk/ukraine/tsili-staloho-rozvytku> (дата звернення 21.02.2025)

46. Чала В. С. Роль зеленого кредитування на світових ринках зелених банківських послуг. The 5 th International scientific and practical conference “Modern science: innovations and prospects” (February 6-8, 2022) SSPG Publish, Stockholm, Sweden. 2022. С. 702 – 708. URL: <https://surl.li/lmvwpq>

47. Чугунов І., Канєва Т., Любчак І. Фінансові інструменти реалізації Європейського Зеленого Курсу в Україні. *Економіка та суспільство*. 2023. № 56. С. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-56-141>.

48. ШКВАРУК, Д., & ДОНЧАК, Л. (2024). ЗЕЛЕНІ ФІНАНСИ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ ТА ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ В УКРАЇНІ. *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences*, 326(1), 123-127. <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2024-326-21>

49. Dyba, M.I., & Herneho, Yu.O. (2021). The financing potential of green course initiatives in Ukraine. *Finansy Ukrainy*, 2, 73-84. <https://doi.org/10.33763/finukr2021.02.073> DOI: <https://doi.org/10.33763/finukr2>

021.02.073

50. Emerging Market Green Bonds. (n.d.). <https://www.ifc.org/content/dam/ifc/doc/2023/ifc-amundi-emerging-market-green-bonds-july2023.pdf>

51. Emerging Market Green Bonds. IFC-Amundi Joint Report. May 2024. p. 70
URL: <https://www.ifc.org/content/dam/ifc/doc/2024/emerging-market-green-bonds-2023.pdf> (Дата звернення: 10.03.2025)

52. Exploring Green Finance Incentives in China, PWC. (n.d.). <https://silo.tips/download/exploring-green-finance-incentives-in-china>

53. Green Deal implementation key to achieving EU 2030 climate and environment objectives, first progress report on 8th Environment Action Programme shows. European Commission. December 20, 2023. URL: <https://www.eureporter.co/environment/european-green-deal/2023/12/20/green-dealimplementation-key-to-achieving-eu-2030-climateand-environment-objectives-first-progress-report-on8th-environment-action-programme-shows>

54. Karlin M., Suchek S. The role of green finance in the budgetary mechanism of environmental taxations in Ukraine. Journal of Modern Economic Research. 2021. № 3. С. 5-12.

55. Kushnirenko O.M., Gakhovych N. G. Sectoral vectors of Ukraine's post-war recovery. The Russian-Ukrainian war (2014–2022): historical, political, cultural-educational, religious, economic, and legal aspects: Scientific monograph. Riga, Latvia: "Baltija Publishing", 2022. 1436 p., pp. 186-195. <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-223-4-25>

56. Lindenberg, N. (2014). Definition of Green Finance. URL: <https://ssrn.com/abstract=2446496> (дата звернення 20.02.2025)

57. Ozili, P. K. (2021). Digital Finance, Green Finance and Social Finance: Is there a Link? Financia lInternet Quarterly, 17(1), 1–7. DOI: <https://doi.org/10.2478/fiqf-2021-0001>

58. Stashchuk O., Boiar A., Shmatkovska T. [etc.]. Analysis of fiscal efficiency of taxation in the system of filling budget funds in Ukraine. AD ALTA: Journal of

interdisciplinary research (1(11). pp. 47-51. URL: http://ep3.nuwm.edu.ua/20402/1/STASHCHUK_%D0%9E_ANALYSIS_OF_FISCAL_EFFICIENCY...zax.pdf

59. Sushchenko, O., Schwarze, R. (2023): Green and resilient urban recovery (case of Ukraine) UFZ Discussion Papers 3/2023, Helmholtz-Zentrum für Umweltforschung - UFZ, Leipzig, 42 pp

60. Yermakov O., Kostetska I. Environmental Challenges of the Green Economy: Case of Ukraine. In IOP Conference Series: Earth and Environmental Science. 2022. Vol. 1111. Institute of Physics. DOI: <https://doi.org/10.1088/1755-1315/1111/1/012002>

61. Open Budget - Державний веб-портал бюджету для громадян. Вебсайт. URL: <https://openbudget.gov.ua/> .